

ЯШИРИН ИҚТИСОДИЁТГА ҚАРШИ КУРАШИШДА ФИСКАЛЬ СИЁСАТ, ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА, МУАММО ВА ЕЧИМЛАР

Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич

Ўзбекистон Республикаси Солиқ қўмитаси хузуридаги

Фискал институти “Солиқлар ва солиққа тортиш”

кафедраси доценти (PhD)

ТЕЛ:90-644-74-77

Аннотация. Мазкур мақолада Ўзбекистонда фискаль сиёсат юритиш борасидаги долзарб муаммолар, хорижий мамлакатлар илғор тажрибаси, уларни мамлакатимизда қўллашни имкониятлари ўрганилган, уларни бартараф этишга хизмат қилувчи илмий таклифлар ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: Фискаль сиёсат, солиққа тортиш, солиқ юки, солиқ имтиёзлари.

Аннотация. Изучены актуальные проблемы проведения фискальной политики в Узбекистане, передовой опыт зарубежных стран, возможности их применения в нашей стране, разработаны научные предложения и рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: Фискальная политика, налогообложение, налоговое бремя, налоговые льготы.

Annotation. The current problems of implementing fiscal policy in Uzbekistan, the best practices of foreign countries, the possibilities of their application in our country have been studied, scientific proposals and recommendations for their elimination have been developed.

Keywords: Fiscal policy, taxation, tax burden, tax benefits.

Кириш

Фискал сиёсатнинг асосий мақсади барқарор иқтисодий ўсишни ва нархлар барқарорлигини таъминлаш, ишсизликни камайтириш ва ижтимоий адолатни таъминлашдан иборат. Давлат солиқларни камайтириш ва харажатларни кўпайтириш орқали иқтисодиётни рағбатлантирганда у юритаётган фискаль сиёсат “либерал” бўлиши мумкин ёки аксинча, давлат солиқларни ошириш ва харажатларни қисқартириш орқали инфляция ва бюджет тақчиллигини чеклашга интилаётганда “консерватив” бўлиши мумкин.¹

Бугунги кунда давлатнинг фискал сиёсатига оид кўплаб нашрлар мавжуд. Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш тизимида бюджет-солиқ сиёсати муаммолари турли даврларда Ж.М.Кейнс, В.Леонтиев, А.Маршалл, П.Самуелсон, Х.Гаузер, С.Фишер, Е.Прескотт томонидан кўриб чиқилган. Бюджет-солиқ сиёсати ва уни тартибга солишнинг айрим жиҳатлари

¹ Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). хуфиёна иқтисодиётга курашиш жараёнида бюджет интизомини мустаҳкамлашнинг зарурлиги хуфиёна иқтисодиётга курашиш жараёнида бюджет интизомини мустаҳкамлашнинг зарурлиги. World Scientific Research Journal, 21(1), 153–165. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2873>

Г.А.Шмарловская, И.В.Новикова, Е.Ф.Киреева, Е.Г.Каштанова каби олимларнинг ишларида баён этилган.²

Таҳлиллар

Фискал сиёсатга оид мавзулар бугунги кунда ўта долзарб ҳисобланади, чунки у Ўзбекистон иқтисодиётида муҳим роль ўйнайди, мамлакатимизда яшовчи ҳар бир инсоннинг ва умуман бутун мамлакат тақдири Ҳукумат томонидан бюджет-солиқ сиёсатини қандай амалга оширилаётганига узвий боғлиқдир. Ҳукумат нозарил харажатларига йўл қўймаслик, тадбиркорлик субъектларига солиқ солишни минималлаштириш орқали бизнесни янада ривожлантириш учун қулай шарт-шароитларни яратиш каби йўналишларда, шунинг билан бирга, айти пайтда трансферт тўловларига ҳақиқатан ҳам аҳолининг муҳтож бўлган қисмини маҳрум қилмаслик борасида ҳаракат қилиши керак.³

Маълумотларга кўра, жорий йилнинг 9 ой якуни бўйича Давлат бюджети параметрлари (шу жумладан, трансфертлар) даромадлар 232607 млрд.сўм, харажатлар эса 257734 млрд.сўмни ташкил этиб, бюджет дефицити 25127 млрд.сўмга тенг бўлди⁴.

Шунингдек, халқаро тажрибанинг асосий тамойилларидан бири қаторига бюджет жараёнининг шаффофлиги, ресурслардан самарали ва оқилона фойдаланиш, бизнес учун оптимал солиқ сиёсатини олиб боиш, аҳолининг устувор эҳтиёжларини ҳисобга олиш ва ижтимоий ҳимояни таъминлаш киради.⁵

Бирлашган Араб Амирликларининг (БАА) солиқ қонунчилиги ўзининг фискал сиёсатини анъанавий фискал тизимлардан ажратиб турадиган ўзига хос хусусиятларга эга. Бу ерда солиқ қонунчилиги нормалари даромад солиғи ва олинган даромаддан корпоратив солиқ каби тушунчаларни истисно қилади. Халқаро экспертлар ва таҳлилчиларнинг фикрича, Амирликлар ўзининг прогрессив солиқ тизими туфайли нисбатан қисқа вақт ичида Яқин Шарқдаги йирик бизнес ва молиявий марказга айланган. Бир неча йилдирки, БАА «The Heritage Foundation» халқаро жамғармаси томонидан тузилган иқтисодий эркинлик рейтингида етакчи ўринни эгаллаб келмоқда. Солиқ даражаси ва молиявий эркинлик категориясида БАА ҳар йили 100 баллдан 99,9 балл олади. Аввало, бу ютуқлар БАА бизнес учун энг мақбул фискал сиёсатлардан бирига эга эканлигини кўрсатади⁶.

БАА фискал сиёсатининг асосий хусусияти қуйидагилардан иборат: у бюджетга мажбурий тўловларнинг айрим турларини истисно қилади. Масалан,

² Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iqtisodiyotni kamaytirishda eksport-import operatsiyalarini takomillashtirish yo'llari. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 269–275. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2884> dan olindi

³ Курбонов, М. (2020). Зарубежный опыт эффективного использования финансовых ресурсов государственных целевых фондов. Экономика И Образование, 1(5), 163–166. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/economy_education/article/view/4823

⁴ <https://openbudget.uz/home>

⁵ Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iqtisodiyot sharoitida nazorat o'rganlari faolyatini yana takomillashtirish. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 221–231. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2880> dan olindi

⁶ <https://www.heritage.org/index/>

маҳаллий фискал сиёсат шахсий даромад солиғини мажбурий тўлашни талаб қилмайди. Бошқача қилиб айтганда, бошқа мамлакатларда олинган даромаддан (иш ҳақи, роялти ва бошқалар) ойлик солиқ тўлаш зарур бўлса, БААда бундай мажбурият йўқ.⁷

БААдаги корпоратив солиқларга келсак, бюджетга бадаллар фақат иқтисодиётнинг банк ва нефт-газ соҳаларида иштирок этадиган компания ва муассасалар учун мажбурийдир. БААда федерал солиқ қонунчилиги мавжуд эмас ва ҳар бир амирлик ўзининг қонунчилик базасини белгилайди. Шунинг учун солиқ ставкаси бир амирликдан бошқасига фарқ қилиши мумкин. Масалан, Дубайда нефт ва газ соҳасида фаолият юритувчи компаниялар учун солиқ ставкаси 50% га етиши мумкин.

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, Дубайдаги солиқ ставкаси бевосита компаниянинг йиллик фойдасига боғлиқ. Солиқ солинадиган маҳаллий корхоналар учун солиқ ставкаларини ҳисоблаш қуйидаги схема бўйича амалга оширилади:

- 10% ставка – фойда миқдори 1 миллиондан 2 миллион дирҳамгача;
- 30% ставка – фойда миқдори 2 миллиондан 4 миллион дирҳамгача;
- 40% ставка – фойда миқдори 4 миллиондан 5 миллион дирҳамгача;
- 50% ставка – фойда миқдори 5 миллион дирҳамдан ортиқ.

Шу билан бирга, юқорида таъкидланганидек, маҳаллий солиқ-бюджет сиёсатига мувофиқ, аксарият фаолият турлари солиқдан бутунлай озод қилинган.

БАА ва бошқа хорижий давлат фискаль сиёсати борасидаги илғор тажрибасини республикамизда тадбиқ этиш жаҳон миқёсида юқори иқтисодий кўрсаткичлар эга бўлган ҳолда ўз ўрнига эга бўлишга имкон яратади.⁸

Шунинг билан бирга, Ўзбекистон “Иқтисодий эркинлик индекси”да (2023 Index of Economic Freedom) 8 поғонага яхшиланган ҳолда 109-ўринни эгаллади. Аввалги даврларга эътибор қаратсак, ўтган 2022 йилда Ўзбекистон рейтингда 117-ўринда, 2021 йилда 108-ўринда, 2020 йилда 114-ўринда эди. Индексни шакллантиришда мулк ҳуқуқи даҳлсизлиги, суд тизимининг самарадорлиги, солиқ юки, тадбиркорлик ва меҳнат бозори эркинликлари, савдо ва сармоя каби жами 12 омил баҳоланади. Мамлакат солиқ юки, сармоя ва савдо эркинлиги бўйича олдинга силжиди, лекин давлат харажатлари ва фискал сиёсат нуқтаи назаридан бир оз ёмонлашди.⁹ Рейтинг муаллифларининг фикрича, солиқ юки ялпи ички маҳсулотга нисбатан 19,6 фоиздан 18,7 фоизгача пасайган, бироқ сўнгги уч йилда ўртача бюджет тақчиллиги -0,6 фоиздан -2,8 фоизга, давлат харажатлари эса 27 фоиздан 28,9 фоизга ошган (ЯИМга нисбатан %). Янги рейтингда Ўзбекистон иқтисодиёти асосан эркин бўлмаган давлатлар гуруҳида қолишига қарамай, эксперт мутахассисларнинг фикрига кўра, Ўзбекистон янада

⁷ Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iktisodiyot sharoitida davlat moliyaviy nazorati va uni takomilashtirish yo'nalishlari. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 248–259. <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2882> dan olindi

⁸ Muxiddin Abdullaevich Qurbonov, & Ergashev Uyg'un Jabborovich. (2023). kameral soliq tekshiruvda inson omilini kamaytirishda smart texnologiyalardan foydalanish istiqbollari. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 260–268. <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2883> dan olindi

⁹ <https://www.gazeta.uz/ru/2023/03/07/index-of-economic-freedom/>

очиқлик ва модернизация сари интилиб, иқтисодий эркинликни таъминловчи сиёсатни амалга оширмоқда ва ижобий ўзгаришлар тезлашмоқда.¹⁰

Яна бир муаммо – бюджет маблағларидан унумли фойдаланилмаётгани, аҳоли эҳтиёжларининг ҳисобини етарли даражада инобатга олинмаганлигидир. Бугунги кунда Ўзбекистонда қабул қилинган Давлат дастурлари ва лойиҳаларини амалга оширишнинг ижтимоий-иқтисодий самарадорлигини тизимли баҳолаш механизми мавжуд эмас, бу эса маблағларнинг нооқилона сарфланишига ва аҳоли эҳтиёжларининг етарли даражада қондирилмаслигига олиб келиши мумкин.¹¹

Ўзбекистонда мазкур йўналишда вазиятни барқарорлаштириш учун бюджет жараёнининг шаффофлигини кучайтириш, бу борада жамоатчиликнинг фаол иштирок этиши учун етарли шарт-шароитлар яратиш, давлат ва аҳоли ўртасида ўзаро алоқа механизмини таъминлаш зарур бўлади.¹²

Шунингдек, давлат ресурсларидан самаралироқ фойдаланишни таъминлаш мақсадида бюджет дастурлари ва лойиҳаларини амалга оширишнинг ижтимоий-иқтисодий самарадорлигини баҳолаш механизмларини ишлаб чиқиш зарур.

Хулоса ўринда айтиш мумкинки, фискаль сиёсатини амалга ошириш борасидаги халқаро тажриба - Ўзбекистонда давлат молиясини бошқариш тизимини такомиллаштиришда қўлланиши мумкин бўлган билимлар ва амалиёт манбаи ҳисобланади.

Бироқ, бундай амалиётларни муваффақиятли қўллаш учун шаффофлик, молиявий ресурслардан самарасиз фойдаланиш, аҳоли эҳтиёжларининг етарли ҳисоб-китоби мавжуд эмаслиги каби қатор муаммоларни ҳал этиш зарурдир. Республикада «тирикчилик учун зарур энг кам миқдор» ва «истеъмол саватчаси» тушунчаларини 2018 йилги Давлат дастурида мамлакат аҳолиси даромадларининг зарур даражасини аниқлаш учун назарда тутилган¹³. Бугунги келиб истеъмол саватчаси реал миқдорини белгилашда мутасадди идоралар томонидан бир тўхтама келинмаган. Бу борада МДХнинг қатор мамлакатларида истеъмол саватчасидан фойдаланиш тажрибаси асосида тирикчилик учун зарур энг кам миқдорлар белгилаш мақсадга мувофиқ.

Мамлакатимизда олиб борилаётган солиқ ислохотлари солиқ тизими самарадорлигини ошириш, унинг асосий эътиборини иқтисодиётни ривожлантириш ва миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини янада оширишга қаратган ҳолда солиқ соҳасидаги мавжуд тенденцияларни мустаҳкамлашни таъминлади.

Солиқ ислохотининг муҳим йўналишларидан бири солиқ тизимини соддалаштириш ва иқтисодиётга солиқ юкини реал тарзда камайтириш бўлди. Ушбу мақсадларга қуйидаги йўллар билан эришиш мўлжалланган эди:

¹⁰ Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iktisodiyotda eksport-importni soliqqa tortish tartibi. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali, 21 (1), 176–181. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2875> dan olindi

¹¹ Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). davlat xaridlari jarayonlarini tashkil etishi va boshqarishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarni takomillashtirish. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali, 16(1), 170–177. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2715> dan olindi

¹² Pardaev Fayzulla Gaffarovich, & Muxiddin Abdullaevich Qurbonov. (2023). istiqbolda qo'shilgan qiymat solig'i xisobini yuritishda avtomatlashtirilgan dashboardlardan samarali foydalanish. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali, 21 (1), 189–196. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2877> dan olindi

¹³ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 22.01.2018 йилдаги ПФ-5308-сон Фармони

- тўғридан-тўғри солиққа тортишнинг улуши ва аҳамиятини ошириш, шунингдек, асосий солиқлар ва йиғимларни шакллантиришнинг умумэтироф этилган моделларидан фойдаланиш, амалдаги солиқ имтиёзларини кўриб чиқиш, белгиланган ҳар бир солиқ ва йиғимларнинг солиқ солинадиган базасини кенгайтириш орқали солиқлар тизимини такомиллаштириш;

- иш ҳақи жамғармасига солиқ юқини камайтириш;

- божхона сиёсатининг рағбатлантирувчи ролини ошириш;

- солиқ ставкаларини оптималлаштириш орқали барча тоифадаги тўловчилар учун солиқ тортиш шартларини тенглаштириш.

ХУЛОСАЛАР

1. БАА ва бошқа хорижий (Сингапур, Швейцария, Ирландия ва Тайвань) давлатларининг фискаль сиёсатни юритиш борасидаги бой тажрибасини мамлакатимизда қўллаш борасида тегишли чора-тадбирларни ишлаб чиқиш;

1. Бюджет жараёнининг шаффофлигини кучайтириш, бу борада жамоатчиликнинг фаол иштирок этиши учун етарли шарт-шароитлар яратиш, давлат ва аҳоли ўртасида ўзаро алоқа механизмининг таъминлаш;

2. Давлат миқёсида қабул қилинган дастурлар ва лойиҳаларининг амалга оширишнинг ижтимоий-иқтисодий самарадорлигини тизимли баҳолаш механизми ишлаб чиқиш;

3. Бозор иқтисодиёти ривожланган хорижий мамлакатларнинг илғор тажрибасини ўрганиш Ўзбекистон Республикасида фискаль сиёсатни такомиллаштириш бўйича оқилона таклифлар ишлаб чиқиш;

4. Давлат ҳамда тўловчилар учун солиқ қонунчилигининг амалга ошириш борасидаги сарф-харажатлари даражасини кескин пасайтириш имконининг берувчи солиқ маъмуриятчилигининг такомиллаштиришда тизимли кенг қамровли рақамлаштириш борасида ишларни жадаллаштириш.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Мухиддин Абдуллаевич Қурбонов, & Эргашев Уйғун Жабборович. (2023). КАМЕРАЛ СОЛИҚ ТЕКШИРУВИДА ИНСОН ОМИЛИНИ КАМАЙТИРИШДА СМАРТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 260–268. Retrieved from <http://www.wsjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2883>
2. Қурбонов, М. (2020). Зарубежный опыт эффективного использования финансовых ресурсов государственных целевых фондов. Экономика И Образование, 1(5), 163–166. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/economy_education/article/view/4823
3. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТДА ЭКСПОРТ-ИМПОРТНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШ ТАРТИБИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 176–181. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2875>
4. Пардаев Файзулла Ғаффарович, & Мухиддин Абдуллаевич Қурбонов. (2023). ИСТИҚБОЛДА ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИҒИ ХИСОБИНИ ЮРИТИШДА АВТОМАТЛАШТИРИЛГАН ДАШБОРДЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ. World Scientific Research Journal, 21(1), 189–196. Retrieved from <http://www.wsjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2877>

5. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА БЮДЖЕТ НАЗОРАТИНИНГ ТИЗИМЛИ ТАҲЛИЛИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 197–210. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2878>
6. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА НАЗОРАТ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. World Scientific Research Journal, 21(1), 221–231. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2880>
7. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 248–259. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2882>
8. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТНИ КАМАЙТИРИШДА ЭКСПОРТ-ИМПОРТ ОПЕРАЦИЯЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 269–275. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2884>
9. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТГА КУРАШИШ ЖАРАЁНИДА БЮДЖЕТ ИНТИЗОМИНИ МУСТАҲҚАМЛАШНИНГ ЗАРУРЛИГИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 153–165. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2873>
10. Файзиев, Ф. А. (2023). ЎЗБЕКИСТОНДА ЎЗИНИ ЎЗИ БАНД ҚИЛИШ: РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА СОЛИҚ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 426-434. https://gospodarkainnowacje.pl/index.php/issue_view_32/article/view/2099
11. Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич. (2023). КЎЧМАС МУЛКНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 232–247. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2881>
12. Тулаев Мирзакул Саламович. (2023). КОРХОНАЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ ФАОЛИЯТИНИ ТАШҚИ АУДИТОРЛАР ТОМОНИДАН ТЕКШИРИШ МАСАЛАЛАРИ . World Scientific Research Journal, 16(1), 252–258. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2724>
13. Қличев, Б. (2021). Хўжалик юритувчи субъектларда ишбилармонлик фаоллиги таҳлили. *Актуар молия ва бухгалтерия ҳисоби*, 1 (3)-сон, 1-9. Retrieved from <https://finance.tsue.uz/wp-content/uploads/2021/06/4.-Қличев-Б.pdf>
14. Yakubov U. (2021). IMPROVEMENT OF ACCOUNTING AND METHODOLOGY IN ORGANIZATION OF JOINT VENTURES. *Эконмока и бизнес: теория и практика.* 4-2 (74). ISSN 2411 0450.
15. Қличев, Б. (2022). Истеъмолчи манфаатлари асосида маҳсулотга баҳо шакллантириш масалалари таҳлили. *Iqtisodiyot: tahlillar va prognozlar*, 4 (20)-сон, 170-175.

16. Yakubov U. (2022). MODELING THE ANALYSIS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY. Web of scientist: International scientific research journal ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 2
17. Қличев, Б. (2021, ноябрь 19). Ички аудит хизмати фаолиятида иқтисодий таҳлилни такомиллаштириш масалалари. Рақамли иқтисодиёт шароитида солиқ маъмуриятчилиги ва халқаро солиққа тортиш механизмини такомиллаштириш. Халқаро конференция материаллари тўплами. Тошкент, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531234>
18. М.Ю.Рахимов. (2023). МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ ТАҲЛИЛИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР. World Scientific Research Journal, 21(1), 211–220. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2879>
19. Rahimov M.Yu. (2013). An analysis of the financial condition of economic entities. Educational manual. -Т .: Finance.
20. Ibragimov G. (2022). Digitalization of the economy of Uzbekistan: experience and prospects. International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS), 12(05), 102-109. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRESS10-May2022.pdf>
21. Tulaev, M. (2021). МҲХС БЎЙИЧА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ: ТАЙЁРЛАШ ВА АВТОМАТЛАШТИРИШ. *Архив научных исследований*.
22. Асаналиевна, С. З. (2022). Факторы Устойчивого Развития Предприятий. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 3(4), 65-70. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/QSMX8>
23. Tulaev, M. (2019). Финансовая отчетность: на пути соответствия национальным и международным стандартам. *Архив научных исследований*, 1(1). извлечено от
<https://ejournal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/723>
24. Pardayevich, K. B. (2023). Analysis of the Maximum Volume of Production in Cement Production Enterprises in Uzbekistan. *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development*, 5(6), 1-8. Retrieved from <https://journals.researchparks.org/index.php/IJEFSD/article/view/4460>
25. Tulayev M., Axmedov A. (2023). Balansning tarkibiy tuzilishi va unga ta'sir etuvchi omillar. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 8, 71-77
26. Ибрагимов, Г. А. (2023). ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ВОПРОСЫ БЕЗОПАСНОСТИ. *Gospodarka i Innowacje.*, 68-73.
27. Ibragimov, G. A. (2021). Business Analysis In The Digital Economy. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(7), 4543–4549.
28. Tulayev M. (2023). Moliyaviy hisobotning halqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 6, 134 -138.
29. Samadova Nargiza Rasulovna. (2022). ANALYSIS OF INDICATORS REPRESENTING THE ECONOMIC POTENTIAL OF ECONOMIC ENTITIES AND ITS DISTINCTIVE FEATURES. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 3(11), 108-111. Retrieved from <https://www.scholarzest.com/index.php/ejrds/article/view/2960>
30. Sagdillayeva, Z. A. (2023). BUSINESS ANALYSIS IS A NEW DIRECTION OF ANALYTICAL WORK. *Intent Research Scientific Journal*, 2(6), 93-104.

31. Asanalievna, S. Z. (2022). ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE. *湖南大学学报 (自然科学版)*, 49(10). Retrieved from <https://johuns.net/index.php/publishing/454.pdf>
32. Yuldasheva Umida Asanaliyevna. (2023). TAX POTENTIAL AS AN INDICATOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION. *European Journal of Emerging Technology and Discoveries*, 1(8), 41–45. Retrieved from <https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/305>
33. Yuldasheva Umida Asanaliyevna. (2023). THEORETICAL APPROACHES TO THE CONCEPT OF "TAX POTENTIAL" AND METHODS OF ITS ASSESSMENT. *European Journal of Emerging Technology and Discoveries*, 1(8), 21–25. Retrieved from <https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/302>
34. Нурманов, У. А. (2022). ИҚТИСОДИЁТНИ ГЛОБАЛЛАШУ ШАРОИТИДА ЖОРИЙ АКТИВЛАР ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. "Экономика и туризм" *международный научно-инновационной журнал*, 4(6). Retrieved from <http://interjournal.uz/index.php/journals/article/view/82>
35. Нурманов, У. А. (2022). ХЎЖАЛИК СУБЪЕКТЛАРИДА ЖОРИЙ АКТИВЛАР ВА УЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИЙ КЎРСАТКИЧЛАРИ. *Журнал Инновации в Экономике*, 5(2). Retrieved from <https://tadqiqot.uz/index.php/economy/article/view/4757>
36. Рахимов М.Ю. Иқтисодиёт субъектлари молиявий ҳолатининг таҳлили. Ўқув қўлланма.-Т.; "Iqtisod-Moliya", 2013. -390 б.
37. Султанов Махмуд Ахмедович. (2023). ИНВЕСТИЦИЯ ФОНДЛАРИДА ДИВИДЕНД СИЁСАТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. *World Scientific Research Journal*, 16(1), 163–169. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2714>
38. Қличев, Б. (2021). Инновацион фаолиятда асосий воситалар таҳлилини ташкил этиш масалалари. Инновацион иқтисодиёт: муаммолар, таҳлил ва ривожланиш истикболлари. Қарши, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531216>
39. Sultanov, M. (2023). Features of Dividend Allocation and Taxation in Investment Funds of Uzbekistan. *Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR) ISSN, 2249(0892)*.
40. Қличев, Б. (2021, сентябрь 30). Меҳнат мотивациясида моддий рағбатлантириш таҳлили. Молия-банк тизимида илм-фан, таълимнинг инновацион инфратузилмасини шакллантириш ва ривожлантиришда тошкент молия институтининг ўрни. Конференция материаллари тўплами, Тошкент, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531256>
41. Yakubov Ulugbek. (2023). ISSUES OF ASSESSING THE JOINT ACTIVITY OF BUSINESS ENTITIES. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 14, 57–61. Retrieved from <https://ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/557>.
42. Якубов, У. (2023). КОРХОНАНИНГ ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТИНИ КОМПЛЕКС ТАҲЛИЛИ. *Евразийский журнал права*,

- финансов и прикладных наук, 3(4), 132–139. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/EJLFAS/article/view/12603>.
43. Ibragimov G. (2022). Introduction of digital solutions to the economy of Uzbekistan: problems and solutions. *International Journal of Research in IT and Management (IJRIM)*, 12(9), 34-39. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRIM2Sep22-Uzb-1.pdf>
44. Ibragimov G. (2022). Keeping records of imported goods while improving customs administration in Uzbekistan. *International Journal of Research in Finance and Marketing (IJRFM)*, 12(11), 30-34. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRFM3Nov22-Uzb.pdf>
45. Klichev, В. (2014). Бошқарув ҳисобида баҳо шакллантиришни такомиллаштириш масалалари. *Молия*, 2014(5), 10–15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10522860>
46. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2023). ОПЕРАЦИОН ФАОЛИЯТ НАТИЖАЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ КЎРСАТКИЧЛАР ТАҲЛИЛИ. *World Scientific Research Journal*, 21(1), 182–188. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2876>
47. Nargiza Samadova. (2023). INFORMATION SOURCES OF ECONOMIC COMPETENCE ANALYSIS OF ECONOMIC SUBJECTS AND THEIR CLASSIFICATION. *Academia Repository*, 4(12), 278–283. Retrieved from <https://academiarepo.org/index.php/1/article/view/290>
48. Tulaev, М. (2020). Учет корпоративных облигаций. *Архив научных исследований*, 1(25). извлечено от <https://ejournal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/2783>
49. Ibragimov, G., & Yakubov, U. (2015). Agricultural Development in Uzbekistan. *SCIENTIFIC ENQUIRY IN THE CONTEMPORARY WORLD: THEORETICAL BASICS AND INNOVATIVE APPROACH*, 74. Retrieved from https://bmpublgroupp.com/assets/1_26_4_1.pdf#page=75
50. Gayratjon Ibragimov Artikovich. (2022). GLOBAL DIGITALIZATION AND THE PLACE OF UZBEKISTAN. IV ФОРУМ «ЭКОНОМИКА В МЕНЯЮЩЕМСЯ МИРЕ» 2022 май КАЗАНЬ-ТАШКЕНТ), Казань-Ташкент. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6627529>
51. Ibragimov G. (2023). Problems of training financial analysts in the republic of Uzbekistan. *International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS)*, 13(06), 108-115. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRESS11June23-Uzb.pdf>